

ЗВІТ

Про результати акредитаційної експертизи освітньої програми

Заклад вищої освіти	Державний вищий навчальний заклад "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"
Освітня програма	17140 Реставрація творів мистецтва
Рівень вищої освіти	Бакалавр
Спеціальність	023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Цей звіт складений за наслідками акредитаційної експертизи згаданої вище освітньої програми, що проводилася Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Звіт є результатом роботи експертної групи. Його основним призначенням є систематизація отриманої інформації, її аналіз та безпосереднє оцінювання якості освітньої програми. Звіт призначений як безпосередньо для закладу вищої освіти, так і для широкої громадськості. Він є публічним документом та буде оприлюднений на сайтах Національного агентства і закладу вищої освіти. Він також є підставою для прийняття подальших рішень галузевою експертною радою та Національним агентством.

Детальніше про мету і порядок проведення акредитації можна дізнатися на вебсайті Національного агентства – <https://naqa.gov.ua/>

Використані скорочення:

ID - ідентифікатор

ВСП - відокремлений структурний підрозділ

ЄДЕБО - Єдина державна електронна база з питань освіти

ЄКТС - Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система

ЗВО - заклад вищої освіти

ОП - освітня програма

Загальні відомості

1. Інформація про освітню програму

Назва ЗВО	Державний вищий навчальний заклад "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"
Назва ВСП ЗВО	не застосовується
ID освітньої програми в ЄДЕБО	17140
Назва ОП	Реставрація творів мистецтва
Галузь знань	02 Культура і мистецтво
Спеціальність	023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація
Спеціалізація (за наявності)	відсутня
Рівень вищої освіти	Бакалавр
Вид освітньої програми	Освітньо-професійна

2. Відомості про склад експертної групи та акредитаційну експертизу

Склад експертної групи	Лесів Тарас Васильович, Гілязова Наталія Михайлівна, Каленюк Ольга Миколаївна, Гориславець Анастасія Володимирівна, Дядюх-Богатько Наталія Йосипівна (керівник)
Залучений представник роботодавців	не застосовується
Дати візиту до ЗВО	04.05.2020 р. – 06.05.2020 р.

3. Посилання на документи, які підлягають оприлюдненню закладом вищої освіти на своєму вебсайті

Відомості про самооцінювання ОП https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2020/03/Restavraciya-tvoriv-mistectva.pdf?fbclid=IwAR3TCHcls5P7QrAVJGWUKuAUg1M_CZoFLKIV2MnX-No3prWzMp28qzEXZcs

Програма візиту експертної групи <https://nmv.pnu.edu.ua/2020/04/30/4885/>

4. Інформація про наявність у звіті інформації з обмеженим доступом

☐ Звіт не містить інформацію з обмеженим доступом

I. Наявність або відсутність підстав для відмови в акредитації, не пов'язаних із відповідністю Критеріям оцінювання якості освітньої програми

На думку експертної групи, підстави для прийняття рішення про відмову в акредитації з підстав, не пов'язаних із відповідністю критеріям оцінювання якості освітньої програми:

відсутні

II. Резюме

Загальні враження про ОП, найголовніші висновки щодо відповідності Критеріям

Викладачі/ки та студент(к)и ОПП дотримуються академічної доброчесності та загальної культури спілкування. У навчальних аудиторіях наявно обладнання, наочні приклади проєктів, реквізит. Навчальні приміщення чисті, комфортні, світлі та сприяють освітньому процесу.

Підсумок сильних сторін програми та позитивних практик

Цілями навчання є формування та розвиток загальних і професійних компетентностей в галузі культури і мистецтва, що відповідають формуванню фахівців, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі реставрації творів мистецтва або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій, положень і методів мистецької діяльності та характеризується певною невизначеністю умов. Унікальність освітньої програми полягає в забезпеченні багатопрофільної підготовки фахівців з реставрації, діяльність яких актуальна у регіоні і є найбільш затребуваною в культурно-мистецьких процесах краю. При підготовці професійних компетентностей студента акцент робиться на вивченні національних традицій в реставрації творів мистецтва (надалі РТМ), вмінні їх творчо інтерпретувати при виконанні творів малярства, скульптури, іконопису та графіки. Особливістю програми є готовність майбутнього фахівця до професійної самореалізації, взаємодії з колегами у команді, налагодження ефективного спілкування з керівниками мистецьких проєктів, кураторами, замовниками творів мистецтва. Акцент робиться на регіональних особливостях у процесі реставрації творів мистецтва. Внутрішня електронна платформа забезпечує дистанційне навчання та моніторинг системи якості освіти та доступ.

Підсумок слабких сторін програми та рекомендації з її удосконалення

Додати кількість, різноманітність та он-лайн вибір ДВВ. Змінити пропорції блоків "Гуманітарних" і "Професійно-орієнтованих" дисциплін. Відсутність набору студентів/ок на перший курс у 2019 році та відсутність випуску студентів стаціонарної форми навчання. Посилити профорієнтацію і популяризацію ОП "РТМ" яка є актуальною для даного регіону і збільшити кількість абітурієнтів. Рекомендуємо удосконалити реставраторське матеріально-технічного (мікроскоп і т. д.) та програмного забезпечення.

III. Аналіз

У цьому розділі експертна група описує встановлені під час акредитаційної експертизи фактичні обставини, аналізує та оцінює їх, а також надає свої рекомендації щодо удосконалення ОП та діяльності за нею за окремими критеріями.

Критерій 1. Проектування та цілі освітньої програми:

1. Освітня програма має чітко сформульовані цілі, які відповідають місії та стратегії закладу вищої освіти.

Місія та стратегія закладу полягає у трьох ключових словах: освіта, наука, регіон. А саме наданні якісних освітніх послуг, спрямованих на підготовку високопрофесійних фахівців; формуванню сучасного дослідницького університету – центру генерування інноваційних ідей та їх реалізації; спрямуванню освітнього та наукового потенціалу на розвиток і зміцнення регіону (детальніше див. <https://pnu.edu.ua/стратегія-розвитку-університету>). Мета даної ОП – є підготовка висококваліфікованих фахівців зі сформованими загальними і професійними компетенціями в галузі реставрації, які здатні виконувати теоретичні та практичні завдання, реалізовувати авторські ідеї на всіх етапах творчої діяльності, що загалом відповідають місії та стратегії закладу вищої освіти.

2. Цілі освітньої програми та програмні результати навчання визначаються з урахуванням позицій та потреб заінтересованих сторін.

Серед поданих для Національного агентства документів були представлені і ОП спеціальності “Реставрація творів мистецтва” за 2016, 2017, 2018, 2019 роки та відгуки стейкхолдерів (від директора ліцею №23 М.Д. Василика, генерального директора Національного заповідника “Давній Галич” В.І. Костишина, директора Івано-Франківської державної художньої школи Л.І. Присяжнюк, директора Музею мистецтв Прикарпаття В. Романець, директора Міського центру дитячої та юнацької творчості м.Івано-Франківська І.В. Волинської, директора Івано-Франківського краєзнавчого музею Я. Штиркало), що було підтверджено при зустрічах. В кафедральних обговореннях та на засіданнях науково-методичної комісії Навчально-наукового Інституту мистецтв було визначено основний зміст ОП, який ґрунтується на типових для цього напрямку навчальних дисциплінах (Ухвала Вченої ради інституту від «24» 05 2017 р. Протокол № 8; Протокол №10 кафедри від 16.04.2018; Протокол №11 від 03.05.2019 р. та ін.). Акценти ОП робляться на підготовці фахівця з реставрації на теоретичних дисциплінах, що допоможуть майбутньому спеціалісту аналізувати та прогнозувати, а також науково формувати й переосмислювати процеси в культурно-мистецькому житті країни. Особлива увага звертається на вміння генерувати авторські інноваційні пошуки в практику сучасного мистецтва, а також на здатність аналізувати, узагальнювати, систематизувати інформацію, виокремлювати основні й другорядні елементи та приймати комплексні професійні рішення з урахуванням потреб замовника, особливостей умов виконання та матеріально-фінансового забезпечення.

3. Цілі освітньої програми та програмні результати навчання визначаються з урахуванням тенденцій розвитку спеціальності, ринку праці, галузевого та регіонального контексту, а також досвіду аналогічних вітчизняних та іноземних освітніх програм.

Представлено силабуси з урахуванням тенденцій розвитку спеціальності «Реставрація творів мистецтва» (далі РТМ), ринку праці, галузевого та регіонального контексту, а також досвіду аналогічних українських ЗВО. Досвід іноземних та вітчизняних ОП врахований при формуванні цілей та програмних результатів підготовки фахівців (зокрема Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури у Києві, Львівської національної академії мистецтв, Української академії друкарства, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Варшавської академії мистецтв у Польщі, який був обговорений на засіданнях кафедри (Протоколи кафедри №13 від 01.06.2016р.; №13 від 10.05.2017р.)). Регіональний напрям відповідає і підтверджено з тематик дослідницької роботи та тематик дипломних та курсових робіт.

4. Освітня програма дозволяє досягти результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти (за наявності). За відсутності затвердженого стандарту вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти, програмні результати навчання повинні відповідати вимогам Національної рамки кваліфікацій для відповідного кваліфікаційного рівня.

На основі ознайомлення з курсовими та дипломними роботами ОП спеціальності “РТМ” експертна група дійшла висновків, що курсові роботи та практика дозволяє досягти необхідних результатів навчання, відповідно до державного стандарту 023 “Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація” першого освітнього рівня. Проте, в цьому році випускаються троє дипломників заочної форми навчання, де тематика дипломних робіт є копія (репліка) ікони (див. додатково додані документи “тематика дипломних робіт”). Робота є комплексною, спільною для трьох дипломниць, що загалом не суперечить стандарту.

Загальний аналіз щодо Критерію 1:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 1.

Орієнтація ОП на регіональний ринок реставрації творів мистецтва Прикарпаття, вивчення традиційних і сучасних технологій; здобуті програмні результати забезпечують нові концептуальні та методологічні знання у сфері реставрації творів мистецтва, набуті на основі комплексного дослідження та передбачає застосування певних теорій, положень і методів у реальних реставрованих об'єктах.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 1.

На думку експертів, слабкою стороною ОП “РТМ” є виконання випускниками кваліфікаційної роботи не реставрації творів мистецтва, а копії ікони. Це зумовлено тим, що цьогорічні випускники є лише заочної форми навчання, і довірити реставрацію твору не могли за браком практичних годин в роботі з заочниками, через ситуацією із пандемією COVID-19, та й тому, що працюють дипломниці не за фахом, а дизайнерами в рекламі. На думку експертів, копіювання ікони важливий навик для даної ОП, проте недостатній для кваліфікаційної роботи. Рекомендуємо, змістити акценти в роботі зі стейкхолдерами та в ОП із орієнтацією на художників-педагогів у бік художників-реставраторів. Посилити профорієнтацію ПО “РТМ” (з огляду на відсутність набору студентів на перший курс на 2019/2020 н.р.). Переглянути доцільність комплексного кваліфікаційного іспиту перед захистом дипломної роботи, бо згідно стандарту “Атестація здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» здійснюється у формі публічного

захисту (демонстрації) кваліфікаційної роботи”. На думку експертної групи додаткові тестування переобтяжують навантаження дипломників.

Рівень відповідності Критерію 1.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 1.

ОП відповідає контексту Стратегії ЗВО. Підтверджено, що ресурси є достатніми для досягнення цілей програми. Програма є актуальною в регіональному контексті національного університету, проте має деякі недоліки.

Критерій 2. Структура та зміст освітньої програми:

1. Обсяг освітньої програми та окремих освітніх компонентів (у кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи) відповідає вимогам законодавства щодо навчального навантаження для відповідного рівня вищої освіти та відповідного стандарту вищої освіти (за наявності).

Обсяг освітньої програми відповідає вимогам чинного законодавства та стандарту вищої освіти за спеціальністю 023 “Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація”. Обсяг ОП “РТМ” складає 240 кредитів ЄКТС. Цей обсяг розподілений таким чином: на обов’язкові компоненти спеціальності передбачено 180 кредитів (75%), вибірковий компонент спеціальності складає 60 кредитів (25%).

2. Зміст освітньої програми має чітку структуру; освітні компоненти, включені до освітньої програми, складають логічну взаємопов’язану систему та в сукупності дозволяють досягти заявлених цілей та програмних результатів навчання.

Зміст ОП “РТМ” обтяжений циклом гуманітарних та загальноосвітніх дисциплін, а його структура частково розбалансована. Це послаблює досягнення заявлених програмою цілей та програмних результатів навчання. Аналіз навчального плану та силабусів продемонстрував, що для отримання компетенцій художника-реставратора за даною ОП відведено замалу кількість кредитів. Зокрема, професійні (практичні) компетенції студент отримує завдяки таким освітнім компонентам нормативної частини ОП: “Хіміко-біологічні основи реставрації” (6 кредитів), “Реставрація живопису” (3 кредити), “Основи реставрації та копіювання” (3 кредити), “Реставрація скульптури та архітектурних деталей з каменю” (24 кредити), “Навчальна (реставраційна) практика” (12 кредитів). Отже на досягнення практичних навиків реставратора нормативною частиною ОП передбачено 48 кредитів. Оволодіння професійними (теоретичними) компетенціями передбачено такими освітніми компонентами: “Композиція для реставрації станкових творів” (12 кредитів) та “Історія, теорія та етика реставрації живопису” (6 кредитів). Таким чином на досягнення цілей програми, які передбачають підготовку “висококваліфікованих фахівців зі сформованими загальними і професійними компетенціями в галузі реставрації...”, передбачено 66 кредитів нормативної частини ОП. Експертна група вважає, що з огляду на специфіку кваліфікації художника-реставратора кількість кредитів на здобуття практичних навиків повинна бути збільшена в нормативній частині ОП. Тематичний зміст таких дисциплін: “Основи графічних технологій в реставрації” (3 кредити), “Музеєзнавство та аналіз творів мистецтва” (3 кредити), “Основи художньої майстерності в музейній практиці” (3 кредити), “Експертиза творів мистецтва” (3 кредити), “Спецрисунок і спецживопис для реставраторів” (21 кредит) тільки частково доповнює формування у здобувачів освіти професійні навички реставратора. Зокрема результати навчання цих дисциплін є узагальненими, розмитими і такими, що повторюють інші освітні компоненти. Наприклад, результати навчання дисципліни “Основи художньої майстерності в музейній практиці” є такими, що досягаються при вивченні дисциплін “Живопис”, “Основи композиції”, “Кольорознавства”. Відсутність чітких формулювань результатів навчання для кожної дисципліни призводить до порушення структурно-логічної схеми ОП: виникає враження, що матеріал повторюється і не є унікальним для кожної дисципліни. Це в комунікації з експертами підтвердили і студенти, які звернули увагу, що інформація деяких освітніх компонентів дублюється.

3. Зміст освітньої програми відповідає предметній області визначеної для неї спеціальності (спеціальностям, якщо освітня програма є міждисциплінарною).

Зміст ОП загалом відповідає предметній області. Однак експертна група звертає увагу на те, що деякі освітні компоненти програми мають сумнівний зв’язок зі спеціальністю. Зокрема освітньою програмою не надані обґрунтовані пояснення щодо доцільності вивчення дисципліни “Безпека життєдіяльності та цивільний захист” (3

кредити). Окрім цього, хоча дисципліна “Фізична культура” (4,1 кредит) не включена в ОП, вона є в навчальному плані. Студенти запевнили експертну групу в тому, що ця дисципліна є обов’язковою. Окрім цього практично ідентичними за результатами навчання та тематичним змістом є такі освітні компоненти: “Основи графічних технологій в реставрації” та “Основи графічного мистецтва”.

4. Структура освітньої програми передбачає можливість для формування індивідуальної освітньої траєкторії, зокрема через індивідуальний вибір здобувачами вищої освіти навчальних дисциплін у обсязі, передбаченому законодавством.

Обсяг вибіркових дисциплін становить 60 кредитів (25 %), що відповідає вимогам чинного законодавства. Більшість опитаних студентів підтвердили можливість формувати індивідуальну освітню траєкторію та факт присутності на ОП вільного вибору дисциплін. Дисципліни вільного вибору розподілені за двома циклами і двома блоками. Передбачається, що з блоку дисциплін загальної підготовки (7 дисциплін) студент обирає 4 дисципліни, а з циклу професійної підготовки (4 дисципліни) здобувач обирає 1 дисципліну. Особливістю даної програми є те, що вибіркова дисципліна професійної підготовки складає 51 кредит. Ця дисципліна передбачає формування в студента вузькопрофільних компетенцій в сфері реставрації. Такий підхід, на думку експертної групи, є переконливим зважаючи на предметну сферу. Натомість різноманітність вибіркових дисциплін передбачених блоком освітніх компонентів загальної підготовки є обмеженою. Всі вони не передбачають для здобувачів освіти опанування компетенціями з інших галузей знань. Такий підхід дещо обмежує право студентів на вибір дисциплін в ПНУ, який є багатогалузевим закладом освіти.

5. Освітня програма та навчальний план передбачають практичну підготовку здобувачів вищої освіти, яка дозволяє здобути компетентності, необхідні для подальшої професійної діяльності.

Практична підготовка здобувачів першого рівня вищої освіти на ОП “РТМ” забезпечена тісними контактами з навчальними та музейними інституціями Івано-Франківської області де студенти мають змогу проходити відповідні практики. Зокрема така співпраця налагоджена з Національним заповідником “Давній Галич”, Івано-Франківським краєзнавчим музеєм, Івано-Франківською державною художньою школою, Музеєм мистецтв Прикарпаття, Міським центром дитячої та юнацької творчості м. Івано-Франківська. Про особливу затребуваність фахівців (художників-реставраторів) на ринку праці зазначили під час зустрічі з експертами представники Національного заповідника “Давній Галич” та Музею мистецтв Прикарпаття. На навчальну (реставраційну) практику (ПП1) відведено 12 кредитів, а на виконання кваліфікаційної роботи (ПП5) – 3 кредити. Однак як і у випадку з нормативними освітніми компонентами, практична складова ОП дещо незбалансована. Для прикладу, необхідність проходження виробничої (педагогічної) практики, яка складає 9 кредитів є сумнівною, оскільки цілі ОП не передбачають здобуття педагогічних навиків для художників реставраторів. Окремо слід відзначити, що на ОП здійснюється підготовка здобувачів за заочною формою навчання. Зокрема з експертною групою спілкувались три студентки заочниці 4 року навчання. Вони повідомили, що працюють в рекламному бізнесі і паралельно навчаються. Їхньою кваліфікаційною роботою є виконання копії/репліки давньої ікони, що, по суті, передбачає практику відтворення, а не реставрацію. Зважаючи на те, що здобуття кваліфікації художник-реставратор потребує постійної практики під наглядом кваліфікованих спеціалістів, доцільність підготовки здобувачів за заочною формою навчання на цій ОП є сумнівною. Працевлаштованими за спеціальністю є випускники тільки магістерської програми. Акредитація даної ОП є первинною, а відповідної спеціальності в цьому ЗВО раніше не було.

6. Освітня програма передбачає набуття здобувачами вищої освіти соціальних навичок (soft skills), що відповідають заявленим цілям.

Освітні компоненти дозволяють здобувачам вищої освіти набувати соціальні навички. Зокрема навчальні програми освітньої програми націлені на формування у студента творчих, інноваційних, лідерських, комунікативних, менеджерських навичок тощо. В даній ОП це передбачено набуттям студента загальних компетенцій: ЗК1 - ЗК13. На практиці це реалізується наступним чином: студенти беруть участь в навчальних (реставраційних) проектах які передбачають виконання спільних групових завдань, вони заохочуються і є учасниками наукових пікніків, художніх виставок, майстер-класів, пленерів тощо. Ця інформація висвітлюється на офіційному сайті кафедри образотворчого і декоративного мистецтва та реставрації. Хоча навчальним планом передбачено тільки 30 год. семінарських занять, в представлених силабусах цих годин є значно більше, що свідчить про формування у студентів комунікативних soft skills.

7. Зміст освітньої програми урахуває вимоги відповідного професійного стандарту (за наявності).

Професійний стандарт відсутній.

8. Обсяг освітньої програми та окремих освітніх компонентів (у кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи) реалістично відбиває фактичне навантаження здобувачів, є відповідним для досягнення цілей та програмних результатів навчання.

Загальне фактичне навантаження студентів становить 7200 годин. Розподіл між аудиторною та самостійною роботою складає 2192 та 5008 годин відповідно. Такий розподіл годин дещо перевищує встановлений положенням ПНУ “Про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу” ліміт розподілу годин на аудиторну та самостійну роботу. (Положення введене в дію в 2015 р. (<https://bit.ly/3fLWtBq>) зі змінами в 2020 р. (<https://bit.ly/3fTYega>). Зокрема, згідно цього положення: “Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального навчального часу студента...”. У цьому випадку 2/3 від 7200 год. є 4800 год. - верхній поріг встановлений ПНУ для самостійної роботи. Під час інтерв'ю студенти ОП підтвердили, що вони відчувають брак аудиторних годин, особливо це стосується дисциплін циклу професійної підготовки з практичних дисциплін. На брак годин професійної практичної підготовки звертали увагу і викладачі кафедри образотворчого декоративно-прикладного мистецтва і реставрації на якій реалізується дана ОП. Тому тільки завдяки приведенню ОП і навчального плану у відповідність до внутрішніх положень можна компенсувати щонайменше 6,5 кредитів на аудиторну роботу студента. Тижневе навантаження студентів становить 66 год., що не суттєво (на 1 год.) перевищує допустимий ліміт встановлений вищезгаданим “Положенням”. Проте кращими практиками в організації тижневого навантаження студента є обсяг годин, що не перевищує 2 кредити ЄКТС (60 годин). У такому випадку виникає потреба у збільшенні кількості навчальних тижнів.

9. У разі здійснення підготовки здобувачів вищої освіти за дуальною формою освіти структура освітньої програми та навчальний план узгоджені із завданнями та особливостями цієї форми здобуття освіти.

На ОП “РТМ” не реалізується дуальна форма навчання.

Загальний аналіз щодо Критерію 2:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 2.

Сильними сторонами ОП “РТМ” є такі: - затребуваність художників-реставраторів на ринку праці в регіоні та вплив роботодавців на ОП; - на ОП існує можливість проводити реставраційні роботи реальних артефактів, навчаючись через практику; - до реалізації ОП та навчання студентів залучаються зовнішні фахівці; - ЗВО та ОП реалізує право студента на вільний вибір дисциплін; - ОП забезпечує набуття студентами універсальних навичок (soft skills).

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 2.

Слабкою стороною ОП є те, що її зміст, а також структуро-логічна схема є розбалансованою. Зокрема на опанування профільних дисциплін ОП у циклі професійної підготовки передбачено замалу кількість кредитів. Експертна група рекомендує: - переглянути і посилити нормативні освітні компоненти професійного спрямування, найперше через опитування усіх зацікавлених в існуванні ОП сторін; - для освітніх компонентів професійної підготовки ОП сформулювати чіткі та оцінювані результати навчання, уникаючи при цьому їх частого повторення в інших освітніх компонентах; - переглянути на загальноуніверситетському рівні доцільність обов'язкового вивчення дисциплін: “Фізична культура”, а також “Безпека життєдіяльності та цивільний захист”; - розширити різноманітність вибіркових дисциплін, у тому числі за рахунок інших спеціальностей які реалізуються в ЗВО; - розширити практичні бази для проходження реставраційних практик, активізувати контакти з вітчизняними та зарубіжними реставраційними центрами; - збільшити кількість аудиторних годин з дисциплін професійної підготовки, зменшуючи, при цьому, години виділені на самостійну підготовку, а саме, привести навчальне навантаження студента у відповідність до внутрішніх положень ПНУ; - реалістично збалансувати час тижневого і семестрового, а також аудиторного та самостійного навантаження здобувачів вищої освіти.

Рівень відповідності Критерію 2.

Рівень B

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 2.

Для оцінки цього критерію експертна група провела найбільшу кількість часу і вважає його найпроблемнішим на даній ОП та спеціальності загалом. У цьому сенсі експертна група детально обговорювала та аналізувала кожен підкритерій, визначаючи всі позитивні та негативні сторони. До змісту і структури ОП (підкритерій 2.2.) в експертної групи є ряд зауважень, виправлення яких є важливими для її майбутнього розвитку. Ці зауваження свідчать про виявлені деякі недоліки, проте вони, на думку експертної групи, все ж виявились не критичними та можуть бути усунені кафедрою в короткі терміни.

Критерій 3. Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання:

1. Правила прийому на навчання за освітньою програмою є чіткими та зрозумілими, не містять дискримінаційних положень та оприлюднені на офіційному веб-сайті закладу вищої освіти.

Загальні правила прийому на навчання до ПНУ розміщені на офіційному веб-сайті університету в розділі “Абітурієнту” (<https://bit.ly/2WrHO6Q>). Ці правила не містять дискримінаційних положень є чіткими та враховують специфіку кожної спеціальності. Додаткова інформація про вступні творчі випробування є на офіційному сайті кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації (<https://odpmmr.pnu.edu.ua/вступні-творчі-випробування/>).

2. Правила прийому на навчання за освітньою програмою враховують особливості самої освітньої програми.

Правила прийому враховують особливості спеціальності та ОП. Зокрема правилами передбачено складання творчого екзамену з дисципліни “Рисунок”. Вимоги до вступного іспиту висвітлені в розділі “Абітурієнту” на офіційному сайті кафедри. Різний рівень складності завдань враховано для вступників на основі попередньої освіти. Кращою практикою, яка реалізується на кафедрі образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації, є те, що в умовах загальнодержавного карантину пов'язаного з пандемією Covid-19 налагоджена практика онлайн підготовки абітурієнтів до творчого конкурсу вступної кампанії 2020. Про це експертну групу завірено під час зустрічі з гарантантами освітніх програм спеціальності.

3. Визначені чіткі та зрозумілі правила визнання результатів навчання, отриманих в інших закладах освіти, зокрема під час академічної мобільності, що відповідають Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні (Лісабон, 1997 р.), є доступними для всіх учасників освітнього процесу та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

Академічна мобільність за даною ОП не передбачена, проте у ЗВО така практика існує і достатньо розвинена. Інформація про положення та правила визнання результатів навчання отриманих в інших закладах освіти добре висвітлено в самоаналізі ОП. Про існування такої практики експертну групу завірено під час зустрічей з адміністрацією ЗВО та академічним персоналом. Про існування практики академічної мобільності (у том числі подвійних дипломів) свідчить відповідна інформація на сайті університету. Прецеденти визнання результатів навчання, перезарахування кредитів за навчання на кафедрі образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації були, що підтверджується на зустрічах з випускниками та студентами.

4. Визначені чіткі та зрозумілі правила визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, які є доступними для всіх учасників освітнього процесу та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

Досвіду визнання результатів навчання в неформальній освіті на даній ОП не зафіксовано. Проте правила та відповідні положення в ПНУ є. Зокрема це регулюється положенням “Про порядок зарахування результатів неформальної освіти у ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника” (<https://bit.ly/2WWqVQZ>).

Загальний аналіз щодо Критерію 3:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 3.

В ПНУ розроблені правила та положення, які регулюють правила прийому, визнання результатів навчання в інших ЗВО, міжнародної мобільності та визнання результатів навчання в неформальній освіті; доступ до ОП та положень, які регулюють визнання результатів навчання є прозорими та доступними; у зв'язку з пандемією Covid-19 кафедрою

образотворчого декоративно-прикладного мистецтва та реставрації налагоджена онлайн підготовка абітурієнтів до вступу на ОП.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 3.

Дана ОП не передбачає національної кредитної мобільності та міжнародної мобільності. Зважаючи на те, що ПНУ є інтегрованим в національну та міжнародну академічну мобільність, даній ОП доцільно передбачити та популяризувати таку можливість для власних студентів.

Рівень відповідності Критерію 3.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 3.

Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання експертна група вважає такими, що відповідають цьому критерію.

Критерій 4. Навчання і викладання за освітньою програмою:

1. Форми та методи навчання і викладання сприяють досягненню заявлених у освітній програмі цілей та програмних результатів навчання, відповідають вимогам студентоцентрованого підходу та принципам академічної свободи.

Ознайомившись зі змістом освітньої програми “РТМ” експертна група мала можливість пересвідчитися, що визначені форми та методи навчання та викладання на даній освітній програмі сприяють досягненню програмних результатів (<https://bit.ly/2ZjJbqg>; <https://bit.ly/3dXH9Qz>). Студентоцентрований підхід та принцип академічної свободи реалізовано у дисциплінах практичного характеру (вибір тематики курсових проєктів, творчих робіт та теми кваліфікаційної роботи). Також є форма дистанційного навчання на внутрішній університетській он-лайн платформі (<https://d-learn.pnu.edu.ua/>), доступ до якої отримує кожен студент індивідуально за персональним кодом. На зустрічах зі студентами підтверджено факт опитування про задоволеність методами навчання, а на платформі дистанційного навчання ми особисто ознайомилися зі змістом анкети опитування. Розроблена спеціальна методика проведення навчальних занять для студентів із вадами слуху, оскільки тут навчається двоє таких студентів. Згідно з положенням ЗВО студент може навчатися за індивідуальним графіком (<https://bit.ly/3cffqKT>).

2. Усім учасникам освітнього процесу своєчасно надається доступна і зрозуміла інформація щодо цілей, змісту та програмних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання у межах окремих освітніх компонентів (у формі силабуса або в інший подібний спосіб).

У бесіді зі студентами було підтверджено, що їм своєчасно надається інформація про зміст дисциплін та критерії оцінювання. Силабуси, анотації навчальних дисциплін та дисциплін вільного вибору згідно до навчального плану є у відкритому доступі (<https://odpmr.pnu.edu.ua/>), а також наочні матеріали в навчальних аудиторіях. Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів (<https://bit.ly/2WBvPm9>) та положення про порядок повторного вивчення дисциплін (кредитів ECTS) в умовах ECTS (<https://bit.ly/2LbeafV>) є у вільному доступі.

3. Заклад вищої освіти забезпечує поєднання навчання і досліджень під час реалізації освітньої програми відповідно до рівня вищої освіти, спеціальності та цілей освітньої програми.

Здобувачі вищої освіти відвідують майстер-класи реставраторки “Музею мистецтв Прикарпаття” В. Жолобак та беруть участь у кафедральній звітній науковій конференції, доповіді здобувачів бакалаврського рівня освіти не друкуються у збірнику, а лиш відзначаються подяками. Інформація підтверджена під час бесід зі студентами, випускниками та викладачами. Експертна група ознайомила з темами кваліфікаційних робіт, змістом силабусів навчальних дисциплін та фотозвітом студентських творчих робіт.

4. Педагогічні, науково-педагогічні, наукові працівники (далі – викладачі) оновлюють зміст освіти на основі наукових досягнень і сучасних практик у відповідній галузі.

Експертною групою під час бесіди з науково-педагогічними працівниками було виявлено, що оновлення змісту силабусів навчальних дисциплін відбувається систематично. Використовується досвід викладачів отриманий під час стажування в Кам'янець-Подільському національному університету імені І.Огієнка (Б.Бойчук, М.Дяків, В.Кіндрачук, В.Плотнікова, Ю.Попенюк, В.Сандюк), а також для оновлення фахових дисциплін враховуються консультації та заняття з практикуючими реставраторами З.Кроком та В.Жолобак. Важливими є також побажання студентів, щодо тематики творчих робіт.

5. Навчання, викладання та наукові дослідження пов'язані з інтернаціоналізацією діяльності закладу вищої освіти.

Науково-педагогічні працівники кафедри здебільшого є художниками-практиками, вони беруть участь у міжнародних пленерах та виставках, а саме В.Сандюк (<http://konshu.org/events/3277.html>), Б.Бойчук, П.Прокопів, В.Сандюк та С.Хміль (Китай) (<https://bit.ly/2Ld3mOg>) та міжнародних пленерах із скульптури та дерев'яної пластики Б.Гладкий та В.Кіндрачук. Під час літньої практики 2018 р. чотири студенти кафедри під керівництвом В.Кіндрачука виконали реставрацію іконостасу церкви Святих Петра і Павла в гміні Сосновіца Парчевського повіту в Польщі. Інформація підтверджена під час бесіди з викладачами.

Загальний аналіз щодо Критерію 4:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 4.

Різнобічна реалізація принципів студентоцентрованого підходу; наявність внутрішньоуніверситетської платформи дистанційного навчання; при загальному досить високому рівні інтернаціоналізації діяльності ЗВО здобувачі вищої освіти даної ОП безпосередньо були задіяні лише разово.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 4.

У звіті самооцінювання в таблиці 3. відомості про програмні результати навчання ОП не в повній мірі відповідають стандарту вищої освіти за спеціальністю 023. Рекомендуємо переглянути програмні результати навчання та звернути увагу на їхнє формування в силабусах фахових дисциплін.

Рівень відповідності Критерію 4.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 4.

Навчання і викладання за освітньою програмою відбувається на достатньо високому рівні. Обрані форми та методи навчання та викладання на даній ОП сприяють досягненню програмних результатів навчання; доступність інформації для здобувачів вищої освіти щодо цілей, змісту та очікуваних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання у межах окремих освітніх компонентів.

Критерій 5. Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність:

1. Форми контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів вищої освіти є чіткими, зрозумілими, дозволяють встановити досягнення здобувачем вищої освіти результатів навчання для окремого освітнього компоненту та/або освітньої програми в цілому, а також оприлюднюються заздалегідь.

Контрольні заходи є відповідними до завдань та мети, які має ОП "РТМ". Студенти стверджували, що вся інформація оприлюднюється на перших заняттях, а оцінки є справедливими та оцінювання відбувається об'єктивно та прозоро.

Силабуси навчальних дисциплін є у вільному доступі на сайті кафедри і мають вичерпну інформацію про кожну дисципліну (<https://bit.ly/2zis655>).

2. Форми атестації здобувачів вищої освіти відповідають вимогам стандарту вищої освіти (за наявності).

Формою атестації здобувачів зі спеціальності 023 є комплексний екзамен, який має два теоретичні питання та захист творчої роботи.

3. Визначено чіткі і зрозумілі правила проведення контрольних заходів, що є доступними для усіх учасників освітнього процесу, забезпечують об'єктивність екзаменаторів, зокрема включають процедури запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, визначають порядок оскарження результатів контрольних заходів і їх повторного проходження, та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

Усі положення у відкритому доступі: Положення про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти (<https://bit.ly/2AbA3tc>); Положення порядку організації та проведення оцінювання успішності студентів (<https://bit.ly/2SPqx5g>); Положення про порядок повторного вивчення дисциплін (кредитів ECTS) в умовах ECTS (<https://bit.ly/2LbeafV>); Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії (<https://bit.ly/2AcbeUj>); Положення про дистанційне навчання (<https://bit.ly/3cjCXtS>); Положення про організацію контролю якості знань студентів, які навчаються за індивідуальним графіком (<https://bit.ly/3cffqKT>).

4. У закладі вищої освіти визначено чіткі та зрозумілі політика, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності, що послідовно дотримуються всіма учасниками освітнього процесу під час реалізації освітньої програми. Заклад вищої освіти популяризує академічну доброчесність (насамперед через імплементацію цієї політики у внутрішню культуру якості) та використовує відповідні технологічні рішення як інструменти протидії порушенням академічної доброчесності.

У ЗВО є документи у відкритому доступі: «Положення про академічну доброчесність» (<https://bit.ly/3fw4KcK>). Проте, там відсутня інформація щодо мистецького плагіату та відповідних рішень цим порушенням. Під час спілкування з науково-педагогічними працівниками та студентами було виявлено, що викладачі фахових дисциплін у процесі виконання завдання перевіряють роботи на виявлення плагіату (ескізи, манера виконання, творчий пошук). У випадку виявлення плагіату змінюють тему завдання. Розробка кваліфікаційної творчої роботи проходить перевірку два рази в семестр.

Загальний аналіз щодо Критерію 5:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 5.

Контрольні заходи відбуваються шляхом відкритого захисту творчої роботи із запрошенням керівництва ЗВО, роботодавців/иць та всіх бажаючих.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 5.

В ОП "РТМ" вказано, що форма атестації здобувачів - це кваліфікаційна робота у вигляді творчої художньої роботи та наукової пояснювальної записки до неї, а фактично у ЗВО є комплексний екзамен, який має два теоретичні питання ("Історія мистецтв", "Основи кольорознавства") та захист творчої роботи. Експертна група рекомендує переглянути доцільність комплексного екзамену, зважаючи на 12 кредитів з дисципліни "Історія мистецтв" та 3 кредитів з "Основи кольорознавства", що є достатньою кількістю годин для отримання знань з предмету. Для форми атестації здобувачів першого (бакалаврського) рівня, на наш погляд, доцільним буде виконання творчої роботи і записки до неї, як передбачено стандартом 023 "Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація". Рекомендуємо внести зміни до завдання (тематики) кваліфікаційних творчих робіт, оскільки цьогорічні випускники виконують копії (репліки) відомих творів мистецтва. Рекомендуємо ЗВО розробити положення щодо мистецького плагіату та відповідних рішень цим порушенням. У звіті самооцінювання жодне з посилань у цьому критерії на Інтернет джерела не активні.

Рівень відповідності Критерію 5.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 5.

Організація контролю та оцінка якості навчання відбувається у відповідності з “Положення про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти” (<https://bit.ly/2AbA3tc>). Атестація здобувачів вищої освіти відбувається шляхом відкритого захисту творчої роботи із запрошенням керівництва ЗВО, роботодавців та всіх бажаючих. Експертна група рекомендує переглянути доцільність комплексного екзамену перед захистом творчої роботи. Розробити положення щодо мистецького плагіату та відповідних рішень цим порушенням.

Критерій 6. Людські ресурси:

1. Академічна та/або професійна кваліфікація викладачів, задіяних до реалізації освітньої програми, забезпечує досягнення визначених відповідною програмою цілей та програмних результатів навчання.

Академічна та професійна кваліфікація викладачів на ОП “РТМ” не в повній мірі відповідає навчальним дисциплінам, які вони забезпечують. Лише асистент Попенюк Ю.А. має відповідну академічну кваліфікацію і читає 8 фахових дисциплін на ОП “РТМ”. Професійне підвищення кваліфікації з реставрації у Кам'янець-Подільському проходили 3 викладачі. Фаховий викладач Зіновій Крок, який стояв у витоків ОП “РТМ”, вже не працює на кафедрі. ОП забезпечує 20 штатних викладачів/ок, з них 12 доцентів (Бойчук Б. В., Кузенко П. Я., Дяків М. В., Лукань В. Г., Бабій І. О., Сівкович Г. М., Якимечко М. Б., Борик В. В., Геник М. А., Макарова А. О., Сандюк Л. П., Гладкий Б. С., Файчак Р. І., Турчин О. В., Дяків О. В., Типчук В. М., Прокопів П. М., Попенюк Ю. А., Мельничук О. Д., Міщук А. І.). При проведенні конкурсу на заміщення посад науково-педагогічних працівників ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» керується Положенням про порядок заміщення посад науково-педагогічних працівників (від 01.01.2019 р.) та Наказом ректора (від 28.12.2018 р.) «Про введення в дію Положення про порядок заміщення посад науково-педагогічних працівників» (<https://bit.ly/3dq9RcG>).

2. Процедури конкурсного добору викладачів є прозорими і дозволяють забезпечити необхідний рівень їхнього професіоналізму для успішної реалізації освітньої програми.

Під час конкурсного добору викладачів на ОП “РТМ” враховується науковий ступінь, звання, методична, виховна, організаційна та творча робота на основі рейтингового оцінювання ефективності роботи науково-педагогічних працівників (<https://pnu.edu.ua/документи/>). Прозорість конкурсного добору підтверджує моніторинг якості викладання дисциплін на основі анонімного опитування студентів (<https://cee.pnu.edu.ua/викладач-очима-студента/>).

3. Заклад вищої освіти залучає роботодавців до організації та реалізації освітнього процесу.

Залучення роботодавців на ОП “РТМ” відбувається під час проходження навчальної та виробничої (педагогічної) практики відповідно до Положення про організацію та проведення практики в ПНУ імені Василя Стефаника (<https://bit.ly/2yM8AxR>) та кафедральних документів щодо проведення практики (<https://odp.pnu.edu.ua/практика/>). На ОП “РТМ” під час проходження практики залучають роботодавців за суміжним профілем. На основі наданих додатково затребуваних експертами документів (Угода на проведення практики з Івано-Франківським міським центром дитячої та юнацької творчості, Івано-Франківською дитячою державною художньою школою, Коломийською дитячою художньою школою імені Ярослава Петрака) до проведення виробничих практик залучаються викладачі \ вчителі, що на даний момент відповідає спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво). Зустріч експертів з роботодавцями підтверджує їх педагогічну спрямованість. Кафедрою укладені угоди з організаціями відповідно напряму ОП “РТМ”, але вони не розглядаються в контексті проходження практики, а лише для реалізації спільних творчих проєктів.

4. Заклад вищої освіти залучає до аудиторних занять професіоналів-практиків, експертів галузі, представників роботодавців.

До реалізації ОП “РТМ” частково залучають професіоналів-практиків. На основі зустрічей експертів зі студентами до аудиторних занять залучають випускницю Віталію Жолубак, художника-реставратора Художнього Музею мистецтв Прикарпаття. До аудиторних занять не залучались реставратори з категоріями (експерти галузі). Частину

відомостей можна знайти на сайті кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації, у розділі “Відкриті лекції майстер-класи, зустрічі з митцями” (<https://bit.ly/3fBzJ35>).

5. Заклад вищої освіти сприяє професійному розвитку викладачів через власні програми або у співпраці з іншими організаціями.

ПНУ імені Василя Стефаника сприяє підвищенню професійного рівня викладачів ОП “РТМ”. Стажування з реставрації Кам’янці-Подільському підтверджено у трьох викладачів (Гладкий Б., Кіндрачук В., Дяків О.). Однак заклад сприяє проведенню творчих пленерів та відпусток, виставок, безкоштовних курсів іноземної мови, навчання на платформі Google classroom, Moodle для викладачів. В контексті дистанційного навчання в даний період викладачі мають можливість безкоштовно підвищити свою педагогічну майстерність на платформі Coursera for Campus, ознайомитись з вебінаром «Використання сервісу Zoom для проведення дистанційних занять» (<https://bit.ly/2AhgaAX>).

6. Заклад вищої освіти стимулює розвиток викладацької майстерності.

Зустрічі експертної групи з викладачами та представниками фінансового відділу засвідчили, що заклад вищої освіти, стимулює розвиток викладацької майстерності різними видами заохочень, зокрема преміюванням за наукові та мистецькі досягнення. Надає транспортний супровід для організації виставок. Стимулювання викладацької майстерності НПП передбачає організацію в університеті безкоштовних тренінгів та семінарів для викладачів. Для завершення дисертаційних робіт, написання монографій, підручників НПП надаються творчі відпустки (<https://pnu.edu.ua/документи>). За зразкове виконання своїх обов’язків, тривалу й бездоганну роботу, новаторство в праці та за інші досягнення в роботі для викладачів передбачені такі види заохочень - оголошення подяки; видача премії; нагородження почесною грамотою; нагородження цінним подарунком. За творчі здобутки почесними грамотами і грошовими преміями були нагороджені члени кафедри.

Загальний аналіз щодо Критерію 6:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 6.

- Регіон потребує спеціалістів з реставрації, які може готувати ОП “РТМ”; - напрацювання кафедри у даній галузі дозволить підсилити рейтинг ОП “РТМ”.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 6.

- Відсутня програма підвищення кваліфікації НПП, яка була б спрямована на розвиток майстерності викладачів у галузі реставрації. Заклад вищої освіти не достатньо залучає до аудиторних занять експертів галузі, представників роботодавців. - На ОП “РТМ” залучають роботодавців за суміжним профілем, що на даний момент відповідає спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво).

Рівень відповідності Критерію 6.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 6.

Регіон потребує спеціалістів з реставрації, які може готувати ОП “РТМ”. Напрацювання кафедри у даній галузі, потенціал викладачів при певних доопрацюваннях в контексті підвищення кваліфікації викладачів, розширення баз практик з реставрації, дозволить підсилити рейтинг ОП.

Критерій 7. Освітнє середовище та матеріальні ресурси:

1. Фінансові та матеріально-технічні ресурси (бібліотека, інша інфраструктура, обладнання тощо), а також навчально-методичне забезпечення освітньої програми забезпечують досягнення визначених

освітньою програмою цілей та програмних результатів навчання.

В ході відеоконференції та за свідченнями експертів з попередніх акредитацій можна стверджувати про відповідний наявний лабораторний та аудиторний фонд, задовільний стан матеріалів та обладнання. В лекційних аудиторіях є проектори з екранами, деякі аудиторії оснащені телевізорами та комп'ютерною технікою. Також є спеціальне обладнання для фахових аудиторій. Є наявною погодинна оплата на демонстратора пластичних поз. В навчальних корпусах ЗВО є їдальні, кафе. Крім наукової бібліотеки університету з електронним каталогом в корпусі навчально-наукового Інституту мистецтв є філіал бібліотеки з мистецькою літературою. Заявлені у самозвіті фінансові та матеріально-технічні ресурси підтверджені. Звіти навчально-методичної комісії інституту, додатково надані для експертів, засвідчують задовільну навчально-методичну роботу викладачів ОП.

2. Заклад вищої освіти забезпечує безоплатний доступ викладачів і здобувачів вищої освіти до відповідної інфраструктури та інформаційних ресурсів, необхідних для навчання, викладацької та/або наукової діяльності в межах освітньої програми.

Викладачі/ки та студенти/ки мають безоплатний доступ до інфраструктури та інформаційних ресурсів.

3. Освітнє середовище є безпечним для життя та здоров'я здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньою програмою, та дозволяє задовольнити їхні потреби та інтереси.

На основі відеоконференції та свідчень експертів з попередніх акредитацій експертна група засвідчила, що корпуси в основному відповідають вимогам життєдіяльності людини. З недоліків потрібно відзначити, що у фахових аудиторіях нового корпусу для ОП "РТМ" немає витяжок, хоча за свідченнями представника фінансового відділу витяжки є у корпусі на Мазепи і передбачені у нових майстернях для реставрації, які ще будуються.

4. Заклад вищої освіти забезпечує освітню, організаційну, інформаційну, консультативну та соціальну підтримку здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньою програмою.

На основі зустрічей експертів з допоміжними підрозділами та представниками студентського самоврядування з'ясовано, що у складі університету функціонує навчально-виробнича лабораторія виховної та психолого-педагогічної роботи, яка проводить тематичні бесіди, семінари та тренінги, анонімні психологічні тестування, надає кваліфіковану психологічну допомогу у вирішенні особистісних та навчальних проблем, якої, за свідченнями завідувачки лабораторії Романкової Л. М., особливо потребують студенти-митці. В університеті діє соціологічний моніторинг «Викладач очима студента». З його допомогою студентами оцінюється якість роботи професорсько-викладацького складу. Працює студентське самоврядування (студентський сенат, студентський профком). Голова студентського сенату відповідає за телефоном гарячої лінії з питань організаційної, інформаційної, консультативної підтримки здобувачів вищої освіти.

5. Заклад вищої освіти створює достатні умови для реалізації права на освіту особами з особливими освітніми потребами, що навчаються за освітньою програмою.

Створюються комфортні умови для навчання осіб з особливими потребами. У ході зустрічі з гарантами було з'ясовано, що на кафедрі образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації навчаються 2 особи з обмеженими фізичними можливостями (вадами слуху). Університет забезпечує супровід сурдоперекладача від соціальної служби у процесі навчання. За свідченнями завідувача кафедри підписана угода кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва і реставрації з соціальною службою. Головний корпус оснащений пандусами та ліфтами для осіб з особливими потребами.

6. Існує чітка і зрозуміла політика і процедури вирішення конфліктних ситуацій (зокрема пов'язаних з сексуальними домаганнями, дискримінацією та/або корупцією тощо), яка є доступною для усіх учасників освітнього процесу та послідовно дотримується під час реалізації освітньої програми.

За анкетуванням, проведеним групою експертів, свідченнями студентів, випускників, завідувачки навчально-виробничої лабораторії виховної та психолого-педагогічної роботи фактів корупції, сексуальних домагань, дискримінації не виявлено. На сайті ЗВО (<https://vppr.pnu.edu.ua/>) розміщено нормативно-правові акти, які регулюють конфліктні ситуації. В університеті діє "гаряча лінія" з ректором (електронна скринька для спілкування) та телефон довіри, куди студент(к)и можуть звернутися за потреби (<https://bit.ly/2Lli9Gw>). Проводяться роз'яснювальні заходи для студентів стосовно протидії корупції (лекції, профілактичні бесіди).

Загальний аналіз щодо Критерію 7:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 7.

- Заняття відбуваються в облаштованих необхідним оснащенням аудиторіях, майстернях та лабораторіях; - наочно-методичне та бібліотечне забезпечення навчального процесу дає можливість всебічно підготувати фахівців даної ОП.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 7.

У аудиторії нового корпусу в якій проводиться заняття з реставрації немає витяжок, хоча за свідченнями студентів витяжки присутні у корпусі на Мазепи, і передбачені у нових майстернях для реставрації, які будуть виділені.

Рівень відповідності Критерію 7.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 7.

Освітні середовища та матеріальні ресурси в цілому відповідають вимогам ЗВО та завданням представленої освітньої програми, проте належить розширити кількість аудиторій для занять з реставрації.

Критерій 8. Внутрішнє забезпечення якості освітньої програми:

1. Заклад вищої освіти послідовно дотримується визначених ним процедур розроблення, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду освітньої програми.

Розроблення, затвердження, моніторинг та періодичний перегляд ОП "РТМ" спеціальності "023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація" відбувається відповідно до: Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу (<https://bit.ly/2LG4pGR>); Положення про проектні групи та групи забезпечення з розроблення і запровадження освітніх програм (<https://bit.ly/3bAkXu6>); Положення про освітні програми у ДВНЗ; «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (<https://bit.ly/2LtUrIh>). Ці документи розміщено в публічному доступі на сайті університету. Зміни в ОП можна прослідкувати порівнявши ОП та навчальні плани за 2016, 2017, 2018 та 2019 рр., додані до відомостей про самооцінювання. Протягом 2016-19 рр. змінювалася форма державної атестації (у 2016-18 рр. – комплексний іспит (екзамен), при цьому в 2017 р. питання з "Основ кольорознавства" замінили на "Методику викладання дисциплін художньо-естетичного циклу"; а в 2019 – кваліфікаційна робота (захист)). В блоці дисциплін за вибором ВНЗ циклу загальної підготовки окрім Іноземної мови, яка залишалася протягом всього періоду часу, Політологія (2016 р.) була замінена на Естетику (2017 р.) і на Безпеку життєдіяльності та цивільний захист (2018-19 рр.). Також зросла кількість дисциплін вільного вибору студентів циклу загальної підготовки: 2016 р. – 4, 2017 р. – 6, 2018-19 рр. – 7. Зросла кількість обов'язкових дисциплін професійного циклу підготовки: 2016-17 рр. – 13, 2018-19 рр. – 18. Дисципліни за вибором студента професійного циклу мінялися наступним чином: 2016 р. – 10 дисциплін, 2017 р. – 2 спецкурси (Техніка і технологія реставрації станкового живопису, Техніка і технологія реставрації дерев'яної пластики), 2018-19 рр. – 4 спецкурси (додалися Реставрація скульптури та архітектурних деталей з каменю, Менеджмент в реставрації та охороні творів мистецтва). Варто зазначити, що в навчальних планах до 2019 р. включно є категорія "Дисципліни за вибором ВНЗ". В оновленому Положенні про розроблення, затвердження, моніторинг та періодичний перегляд ОП від "31" січня 2020 р. даного пункту вже немає, тож робимо висновок, що заклад врахував це зауваження з попередніх акредитаційних експертиз. Під час інтерв'ю з гарантими ОП вони зазначили, що перегляд ОП здійснюється регулярно на засіданнях кафедри із залученням роботодавців.

2. Здобувачі вищої освіти безпосередньо та через органи студентського самоврядування залучені до процесу періодичного перегляду освітньої програми та інших процедур забезпечення її якості як партнери. Позиція здобувачів вищої освіти береться до уваги під час перегляду освітньої програми.

На даній ОП студенти не дуже активно залучені до процесу періодичного перегляду ОП. Під час розмови вони висловили побажання щодо більшої кількості практичних аудиторних занять, а студенти заочної форми навчання -

щодо більшої кількості годин консультацій і аудиторної роботи. Спираючись на інтерв'ю зі здобувачами, студенти даної ОП не взаємодіють зі студентським самоврядуванням. Проте, в інтерв'ю зі студентським самоврядуванням підтверджено, що за необхідності студенти можуть вносити пропозиції до змін в освітню програму через старосту групи або сенаторів на факультетських засіданнях Вченої ради і це позитивно сприймається адміністрацією закладу, такі випадки були на інших спеціальностях. В університеті діє Студентський сенат (<https://bit.ly/2yZeuM1>) та Студентський Профком (<https://bit.ly/3bVSty1>). Залучення здобувачів до забезпечення якості освіти здійснюється в основному через різноманітні опитування, які проводять різні структурні підрозділи університету (Викладач очима студента, Моніторинг якості викладання дисциплін тощо), факт проведення яких було підтверджено на зустрічах зі студентами. Також експертна група ознайомилася зі змістом анкети, розміщеної на платформі дистанційного навчання щодо якості викладання конкретних дисциплін. Експертна група ознайомилася з результатами опитування, проведеного в квітні 2020 р. Центром забезпечення якості, результати якого оприлюднені на сторінці Центру. Загалом, виявлені під час опитування сильні і слабкі сторони ОП схожі зі загальними тенденціями, виявленими експертами в процесі інтерв'ю з різними групами стейкхолдерів (<https://bit.ly/2LvnGud>).

3. Роботодавці безпосередньо та/або через свої об'єднання залучені до процесу періодичного перегляду освітньої програми та інших процедур забезпечення її якості як партнери.

Усно в розмові з роботодав(и)цями та гарантами факт залучення до періодичного перегляду ОП було підтверджено. Документально конкретні пропозиції не засвідчено, проте кафедрою надані витяги з протоколів та протоколи проведення кафедральних засідань із залученням роботодавців, на яких переглядалася ОП: №11 від "03" травня 2019 р., №10 від "16" червня 2018 р., №13 від "10" травня 2017 р. та № 13 від "01" червня 2016 р. Кафедрою надані відгуки роботодавців на ОП "РТМ", додані до відомостей про самооцінювання. Представники роботодавців також запрошуються на педагогічні ради після проходження практики, публічні захисти дипломних робіт студентів кафедри, де можуть висловити побажання щодо вдосконалення ОП. Четверо із присутніх на зустрічі роботодавців засвідчили, що давали рекомендації щодо покращення ОП за спеціальністю 023. Під час інтерв'ю було підтверджено залученість до проведення лекцій, зустрічей зі студентами, майстер-класів. Більшість запрошених роботодавців представляли педагогічні установи, співпраця з якими на кафедрі є тісною і постійною. На зустрічі з роботодавцями були також присутні: - В. Романець - директор Музею мистецтв Прикарпаття. Випускники кафедри працюють в музеї, студенти і викладачі кафедри проводять там виставки. Директор також зазначив, що готовий до налагодження проходження практики реставраторів в реставраційній майстерні музею і готовий залучати студентів до навчання за дуальною формою навчання. Також є розроблений цикл лекцій від музею для студентів, запланований початок яких співав з введенням карантинних заходів в Україні у зв'язку з чим лекції були тимчасово відкладені. - В. Костишин - генеральний директор заповідника "Давній Галич", де у виставковій залі проводяться виставки викладачів та студентів, відбулася реставрація ікон Музею історії Галича (с. Кринос) студентами та викладачами, в майбутньому є домовленість про виконання курсових та дипломних робіт на базі Музею етнографії у Галичі та Музею історії. Загалом описує співпрацю як тісну і постійну.

4. Існує практика збирання, аналізу та врахування інформації щодо кар'єрного шляху випускників освітньої програми.

За ОП "РТМ" цьогорічний випуск бакалаврів буде першим. Однак, кафедра відслідковує та враховує подальший кар'єрний шлях випускників інших (суміжних) ОП за спеціальністю 023. Зв'язок і співпраця з випускниками кафедри була підтверджена експертною групою під час інтерв'ю з випускниками. Крім цього, на сайті кафедри оприлюднено список випускників, які працюють за спеціальністю (здебільшого педагогічною в галузі мистецтва), що підтверджує факт відслідковування кафедрою даної інформації (<https://bit.ly/3fNtr4s>). Випускники підтримують контакт з кафедрою, приводять своїх учнів на конкурси в університет, рекомендують бажаним вступати на навчання до цієї ОП в ПНУ імені В. Стефаника. Варто відзначити випускницю В. Жолобак 2018 року випуску, хоча її спеціалізацією під час навчання був Іконопис (реставрації ще не було), вона проходила практику від університету в Музеї мистецтв Прикарпаття як реставратор, після чого залишилася там працювати реставратором, пройшовши підвищення кваліфікації у Львові. На даний момент вона активно залучається до проведення майстер-класів і консультацій, екскурсій в музеї для ОП "РТМ".

5. Система забезпечення якості закладу вищої освіти забезпечує вчасне реагування на виявлені недоліки в освітній програмі та/або освітній діяльності з реалізації освітньої програми.

З 01.01.2020 р. наказом ректора №896 від 27.12.2019 р. в ПНУ імені В. Стефаника створено Центр забезпечення якості: (<https://bit.ly/2AlhByb>). Положення про структурний підрозділ "Центр забезпечення якості" (<https://bit.ly/2WyrVX>). На зустрічі з допоміжними структурними підрозділами експерти мали можливість поспілкуватися з директором Центру забезпечення якості. На даний момент цей центр як новий структурний підрозділ тільки починає співпрацю з даною ОП. Є рада з якості, в якій є представник з кожного структурного підрозділу – представник, який проводить роботу з покращення якості. З 28.04 по 30.04.2020 р. проведено опитування на даній ОП, результати якого оприлюднені на сторінці Центру забезпечення якості в пункті "Результати опитування стейкхолдерів" (<https://bit.ly/2WutNr8>). За результатами даного опитування стейкхолдери вважають, що позитивними сторонами університету та кафедри є: висока якість освіти, професійний та

доброзичливий викладацький склад. Слабкими сторонами стейкхолдери вважають: замалу кількість практичних занять та мало годин з профільних предметів, гуртожитки в не зовсім належному стані.

6. Результати зовнішнього забезпечення якості вищої освіти (зокрема, зауваження та пропозиції, сформульовані під час попередніх акредитацій), беруться до уваги під час перегляду освітньої програми.

За новими правилами акредитації дана ОП акредитується вперше. Дана спеціальність акредитувалася раніше як “Образотворче і декоративно-прикладне мистецтво” і основні зауваження та рекомендації були враховані кафедрою. Зокрема, кращі студентські дипломи та магістерські роботи зараз активно експонуються в фойє, коридорах та аудиторіях корпусу Інституту мистецтв за адресою вул. Академіка Сахарова, 34а. Як зазначив ректор під час інтерв'ю з експертами, також планується реорганізація пленерного центру в смт. Ворохті.

7. В академічній спільноті закладу вищої освіти сформована культура якості, яка сприяє постійному розвитку освітньої програми та освітньої діяльності за цією програмою.

На думку експертної групи, в академічній спільноті закладу сформована культура якості, яка сприяє розвитку ОП та освітньої діяльності за цією програмою. Проте потребує вдосконалення процес залучення здобувачів освіти до перегляду і вдосконалення ОП.

Загальний аналіз щодо Критерію 8:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 8.

- Є чіткі і зрозумілі положення щодо розроблення, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду ОП, яких здебільшого дотримуються на даній ОП. Документи постійно оновлюються відповідно до найновіших вимог і тенденцій; - студентська рада може залучатися до вдосконалення ОП; - роботодавці залучаються до перегляду і вдосконалення даної ОП. Серед роботодавців є представники музеїв і заповідників, планується розширення співпраці з цими установами в майбутньому; - створено Центр із забезпечення якості.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 8.

Здобувачі освіти не дуже активно залучені до перегляду і вдосконалення ОП. Рекомендуємо звертати більше уваги на пропозиції і побажання здобувачів при перегляді ОП. Рекомендуємо активніше залучати до викладання фахівців в галузі реставрації.

Рівень відповідності Критерію 8.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 8.

Загалом дана ОП відповідає 8 критерію, але експертною групою виявлені певні недоліки, які в контексті загальної відповідності критерію, можуть бути усунені кафедрою в короткі терміни.

Критерій 9. Прозорість та публічність:

1. Визначені чіткі і зрозумілі правила і процедури, що регулюють права та обов'язки всіх учасників освітнього процесу, є доступними для них та послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

Права та обов'язки усіх учасників освітнього процесу ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» чітко визначено та регулюються такими документами: Статут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (<https://bit.ly/2ToreZN>), Положення про принципи діяльності

навчально-наукових підрозділів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (<https://bit.ly/35XH6kS>), Положення про підготовче відділення для іноземних громадян (<https://bit.ly/2ZoDXzr>), Положення про запобігання академічному плагіату (<https://bit.ly/2Z4Tu12>), Положення про порядок присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам (<https://bit.ly/2ZoEaTf>), Положення про надання творчих відпусток (<https://bit.ly/2yPIOtQ>), Положення про підтримку наукових і науково-педагогічних працівників університету, які публікують праці, що входять до наукометричних баз Scopus та Web of Science (<https://bit.ly/2Au4H13>), Положення про конкурсну комісію університету щодо заміщення вакантних посад науковопедагогічних працівників (<https://bit.ly/2T4I4Xu>), Положення про порядок заміщення посад науково-педагогічних працівників (<https://bit.ly/3dIQiwf>) та ін. Всі нормативні документи оприлюднені на сайті університету. (<https://bit.ly/2WyzdPT>) Дані положення послідовно дотримуються під час реалізації ОП.

2. Заклад вищої освіти не пізніше ніж за місяць до затвердження освітньої програми або змін до неї оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті відповідний проект з метою отримання зауважень та пропозиції заінтересованих сторін.

Проект даної ОП оприлюднений на сайті кафедри у вкладці “Проекти освітніх програм” (<https://bit.ly/2Wy95Vp>). Таблиці з пропозиціями до проекту ОП немає, проте рецензії-відгуки роботодавців (6 шт.) на дану ОП додано кафедрою до відомостей про самооцінювання.

3. Заклад вищої освіти своєчасно оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті точну та достовірну інформацію про освітню програму (включаючи її цілі, очікувані результати навчання та компоненти) в обсязі, достатньому для інформування відповідних заінтересованих сторін та суспільства.

На сайті кафедри представлена вся необхідна інформація щодо даної ОП: освітньо-професійні програми, навчальні плани, силабуси навчальних дисциплін, тематика творчих та курсових робіт, дані про практику, навчально-методичну, наукову роботу, мистецьку діяльність, кадрове забезпечення освітньої програми тощо. Сторінка кафедри містить багато корисної інформації, яка дозволяє в необхідному обсязі скласти уявлення про ОП “РТМ” всім стейкхолдерам, що є позитивним моментом за даним критерієм. Відзначаємо також, що сайт кафедри дуже зрозумілий і простий в користуванні (<https://bit.ly/36ohp37>).

Загальний аналіз щодо Критерію 9:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 9.

- Є чіткі положення, які регулюють права та обов'язки учасників освітнього процесу і їх послідовно дотримуються; - представлені силабуси навчальних дисциплін, що не є обов'язковим, але сприймається Національним агентством як позитивна практика на ОП; - сайт кафедри постійно оновлюється, представлена актуальна інформація щодо ОП. Сайт є зрозумілим і легким в користуванні.

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 9.

У відомостях про самооцінювання не всі силабуси /робочі програми освітніх компонентів були представлені. Також, на момент дистанційної експертизи не всі з них були представлені на сайті. В процесі експертизи вони були надані експертній групі. Не всі посилання, наведені у відомостях про самооцінювання є активними, хоча необхідні документи були знайдені експертною групою на сайті університету. Також можемо порекомендувати в подальшому документально або іншим способом фіксувати конкретні пропозиції стейкхолдерів щодо покращення освітньої програми.

Рівень відповідності Критерію 9.

Рівень В

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 9.

Загалом, дана ОП відповідає 9 критерію, дані про ОП є прозорими та публічними. Також розроблено положення, які регулюють права та обов'язки учасників освітнього процесу і вони оприлюднені на сайті університету. Але експертною групою виявлені певні недоліки, які в контексті загальної відповідності критерію, можуть бути усунені кафедрою в короткі терміни.

Критерій 10. Навчання через дослідження:

1. Зміст освітньо-наукової програми відповідає науковим інтересам аспірантів (ад'юнктів) і забезпечує їх повноцінну підготовку до дослідницької та викладацької діяльності у закладах вищої освіти за спеціальністю та/або галуззю.

не застосовується

2. Наукова діяльність аспірантів (ад'юнктів) відповідає напрямові досліджень наукових керівників.

не застосовується

3. Заклад вищої освіти організаційно та матеріально забезпечує в межах освітньо-наукової програми можливості для проведення і апробації результатів наукових досліджень відповідно до тематики аспірантів (ад'юнктів) (проведення регулярних конференцій, семінарів, колоквиумів, доступ до використання лабораторій, обладнання тощо).

не застосовується

4. Заклад вищої освіти забезпечує можливості для долучення аспірантів (ад'юнктів) до міжнародної академічної спільноти за спеціальністю, зокрема через виступи на конференціях, публікації, участь у спільних дослідницьких проектах тощо.

не застосовується

5. Існує практика участі наукових керівників аспірантів у дослідницьких проектах, результати яких регулярно публікуються та/або практично впроваджуються.

не застосовується

6. Заклад вищої освіти забезпечує дотримання академічної доброчесності у науковій діяльності наукових керівників та аспірантів (ад'юнктів), зокрема вживає заходів для виключення можливості здійснення наукового керівництва особами, які вчинили порушення академічної доброчесності.

не застосовується

Загальний аналіз щодо Критерію 10:

Сильні сторони та позитивні практики у контексті Критерію 10.

не застосовується

Слабкі сторони, недоліки та рекомендації щодо удосконалення у контексті Критерію 10.

не застосовується

Рівень відповідності Критерію 10.

не застосовується

Обґрунтування рівня відповідності Критерію 10.

не застосовується

IV. Інші спостереження

У цьому розділі експертна група може викласти інші спостереження, пов'язані із освітньою програмою, освітньою діяльністю за цією програмою або процедурою проведення акредитації.

дані відсутні

V. Підсумки

На думку експертної групи, підстави для прийняття рішення про відмову в акредитації ОП, не пов'язані із відповідністю Критеріям оцінювання якості освітньої програми, **відсутні**.

За результатами акредитаційної експертизи експертна група вважає, що освітня програма відповідає Критеріям за наступними рівнями відповідності:

Критерій 1. Проектування та цілі освітньої програми	B
Критерій 2. Структура та зміст освітньої програми	B
Критерій 3. Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання	B
Критерій 4. Навчання і викладання за освітньою програмою	B
Критерій 5. Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність	B
Критерій 6. Людські ресурси	B
Критерій 7. Освітнє середовище та матеріальні ресурси	B
Критерій 8. Внутрішнє забезпечення якості освітньої програми	B
Критерій 9. Прозорість та публічність	B
Критерій 10. Навчання через дослідження	не застосовується

Додатки до звіту:

Документ	Назва файла	Хеш файла
Додаток	Тематика бакалаврських робіт.ОП Р.2016-2020.pdf	FDRw+oC2c2b4X2brsUdOMJQEwovWHOwYZVPoOS5FTbM=
Додаток	Силабус_Техніка_і_технологія_реставрації_дерев'яної_пластики.pdf	ogDeXpcgmjBtbz2mYHHGTHYDBGv4eilswdlCFhgJ+80=

Додаток	<i>Силабус_Основи_художньої_ма йстерності_в_музейній_практ иці.pdf</i>	g2O1qa5tbSRGFjFVkJQv+Vqp3eyjBgUKHfnzpvWPFA Cc=
Додаток	<i>Силабус_Менеджмент_в_рест аврації_та_охороні_творів_м истецтва.pdf</i>	OarlYnC99WIqIQaivJsB8TTkkVQORwzqfdU+c/aYY bk=
Додаток	<i>Силабус_Основи_графічного_м истецтва_PTM.pdf</i>	ZbWvadlNPMudd/7UKC94OiqmB3j3BdHASiEojefh1 nE=

Шляхом підписання цього звіту ми стверджуємо, що провели акредитаційну експертизу у повній відповідності із Положенням про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, та інших актів законодавства, а також здійснювали свої функції добросовісно, неупереджено і доброчесно.

Документ підписаний кваліфікованими електронними підписами.

Керівник експертної групи

Дядюх-Богатько Наталія Йосипівна

Члени експертної групи

Лесів Тарас Васильович

Гілязова Наталія Михайлівна

Каленюк Ольга Миколаївна

Гориславець Анастасія Володимирівна